

JOURNAL OF RESEARCH
IN EDUCATION AND SOCIETY
EĞİTİM VE TOPLUM
ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
e-ISSN:2458-9624

Cilt: 9 Sayı: 2 Sayfa Aralığı: 379-402 e-ISSN: 2458-9624 DOI: 10.51725/etad.1180649

RESEARCH

Open Access

ARAŞTIRMA

Açık Erişim

Çocuk Kitapları Seçiminin İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Okuma Motivasyonu Üzerine Etkisi*

Effect of the Selection of Children's Books on Reading Motivation of the 4th Grade Primary School Pupils

Mihriban Yılmaz, İhsan Seyit Ertem

ÖZ

Bu çalışmanın amacı çocuk kitapları seçiminin ilkökul 4. sınıf öğrencilerinin okuma motivasyonu üzerindeki etkisini belirlemektir. Araştırmaya nicel ve nitel araştırma yöntemleri birlikte kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, Ankara ilinde eğitim gören 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışmada araştırmacı tarafından belirlenen yarı yapılandırılmış görüşme formu ve okuma motivasyonu ölçeği kullanılmıştır. Araştırma ön test, son test, uygulamalar ve görüşmelerin gerçekleştirildiği toplam yedi haftada tamamlanmıştır. Son test sonrasında rastgele seçilen sekiz öğrenci ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen nicel veriler SPSS paket programı ile analiz edilmiştir. Nitel verilerin analizinde ise betimsel analiz yönteminden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda çocuk kitapları seçiminin ilkökul 4. sınıf öğrencilerinin okuma motivasyonu üzerinde olumlu bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

ABSTRACT

The purpose of this study is to determine the effect of the selection of the children's books on motivation of the 4th grade in primary school pupils. Qualitative and quantitative research methods were used in this research. Working group of this research includes 25 grade 4 pupils studying in Ankara. A semi-structured interview form chosen by the researchers and a reading motivation scale have been used in this research. The research took 7 weeks in which pre-tests, post-tests and practices and interviews were carried out. During the post-test period, semi structured interviews were conducted with 7 randomized pupils. Quantitative data acquired were analysed by the SPSS software. Descriptive analysis was used in the analysis of quantitative data. As a result of the research, it was concluded that the selection of children's books has a positive effect on reading motivation of the 4th grade primary school pupils.

Yazar Bilgileri

Mihriban YILMAZ

Yüksek Lisans Öğrencisi, Gazi Üniversitesi,

Ankara, Türkiye

mhrbnyilmaz94@gmail.com

İhsan Seyit ERTEM

Prof. Dr., Gazi Üniversitesi,

Ankara, Türkiye

iertem@gazi.edu.tr

Makale Bilgileri

Anahtar Kelimeler

Çocuk kitapları
Kitap seçimi
Okuma motivasyonu

Keywords

Children's books
Book selection
Reading motivation

Makale Geçmişi

Geliş: 27/09/2022

Kabul: 20/12/2022

Atıf için: Yılmaz, M. ve Ertem, İ. S. (2022). Çocuk kitapları seçiminin ilkökul 4. sınıf öğrencilerinin okuma motivasyonu üzerine etkisi. *JRES*, 9(2), 379-402. <https://doi.org/10.51725/etad.1180649>

Etik Bildirim: Bu çalışma Gazi Üniversitesi Etik Kurulu'nun 21.01.2021 tarih ve E.9173 sayılı onayı doğrultusunda gerçekleştirilmiştir.

* Bu çalışma, birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında hazırladığı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Giriş

Eğitim-öğretim faaliyetleri formal bir şekilde, çocuklara temel becerilerin kazandırılmaya başlaması ile gerçekleşmektedir. Bu beceriler bilişsel, duyuşsal ve psikomotor beceriler olarak sınıflandırılırken çocukların toplumsal ve ahlaki becerileri de eğitim-öğretim faaliyetleri ile şekillenir. Tüm bunlarla birlikte çocuğa kazandırmayı amaçlanan en temel becerilerden birisinin okuma becerisi olduğu söylenebilir. Okuma becerisi belirli bir yerde ve zaman aralığında, bir öğretici rehberliğinde kazandırılır ve süreç içerisinde giderek geliştirilmeye çalışılır. Dolayısıyla bu becerinin kazandırılmasında en temelde okullara ve eğitimcilerimize büyük sorumluluklar düşmektedir.

Okuma, Akyol (2011)'a göre yazar ve okuyucu arasında aktif ve etkili iletişimi zorunlu hâle getiren bir süreçtir. Okuma geçmişten geleceğe insanlığın gelişmesindeki en önemli faktörlerden olmuştur (Maraşlı, 2005). Okuma gözün yazılı metnin üzerinde gezinerek satırlarda yer alan harfleri tanımalarının ötesinde farklı birçok bileşenden oluşan ve süreç olarak ifade edilebilen temel bir dil becerisi ve zihinsel bir faaliyet olarak tanımlanmaktadır (Kuşdemir ve Katrancı, 2016). Okumayı bireyin ön bilgileriyle yeni bilgilerini ilişkilendirdiği ve böylece yeni anlamlar elde ettiği aktif bir süreç olarak tanımlamak da mümkündür. Yani okur artık okuma işinde aktif olmaktadır. Başaran (2013) bu bağlamda artık günümüzde okumanın "yazılı simgeleri seslendirme" şeklinde yapılan tanımının neredeyse etkisinin kalmadığını, okumayı anlam kurma süreci olarak tanımlamanın gerekli olduğunu belirtmiştir.

Motivasyon aynı zamanda çocuğun duyuşsal becerilerini de geliştirdiği için eğitim öğretimde oldukça önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Motivasyon kavramı kelime anlamı olarak isteklendirme ve güdüleme olarak belirtilmektedir. Budak (2000) tarafından yapılan başka bir tanımda ise motivasyon insanı harekete geçiren ve hareketi yönlendiren içsel uyarılma durumu olarak belirtilmektedir. İleri (2011)'ye göre ise motivasyon bireyi harekete geçiren ya da davranışı başlatan ve yönlendiren bir istek ya da itici bir güç, belirlenen hedefe yönelme ve davranışın sürdürülebilirliğidir. Dolayısıyla motivasyonun bireyin istediği davranışa yönelmesinde, karar vermesinde veya vermemesinde etkili olan bir güç olduğunu söyleyebiliriz. Bununla birlikte motivasyonun içsel ve dışsal kaynaklı olabileceği de yapılan araştırmalarla belirtilmektedir. İçsel motivasyonda bireyin davranışı kendisinin istediği için gerçekleştirmesi söz konusu iken, dışsal motivasyonda başkası tarafından onay alma, takdir edilme duyguları hâkimdir. Okuma eyleminin gerçekleşmesinde de çocuğun istek duyması söz konusu olduğundan okumanın motivasyon gerektiren bir eylem olduğu görülmektedir. Bu düşünceler zamanla okuma motivasyonu kavramını ortaya çıkarmıştır.

Okuma motivasyonu Yıldız ve Aktaş (2015) tarafından bireylerin okumaya ayıracakları zamanı, okuma eğilimlerini, okuma sürecinde gösterecekleri gayreti etkileyen; okumaya yönelik ilgi ve merakı oluşturan temel bir yapı olarak tanımlanmaktadır. Guthrie ve Wigfield (2000)'e göre okuma motivasyonu ise bir konu, işlem ya da öğrenme çıktısı bağlamında bireysel hedefler, değerler ve inançlar olarak tanımlanmıştır. Coddington ve Guthrie (2009) okuma motivasyonunun; okuma öz yeterliği (bir öğrencinin kendisini okuyucu olarak nasıl algıladığı), hissedilen zorluk (okumanın ne olduğuna ilişkin öğrencinin algısı) ve okuma eğilimi (öğrencinin okuma sırasında etkin olduğunda okumadan hoşlanması) olmak üzere üç temel bileşenden oluştuğunu belirtmektedir. Bu tanımlardan yola çıkarak okuma motivasyonunu özetle bireyin okumaya karşı gösterdiği tutum, değer, ilgi ve inanç olarak belirtebiliriz.

Kitap okumak için gerekli olan motivasyon; okumaya karşı bir istek, merak ve ilginin meydana gelmesinde, kitap okumanın değerli görülmesinde ve bu alışkanlığın edinilmesinde temel yapı taşı olarak görülmelidir. Belirtilen bu okuma motivasyonunun ise içsel ve dışsal faktörlerden etkilenerek çocuklarda okumaya karşı olumlu veya olumsuz etki meydana getirebileceği belirtilmektedir. Çocuklar farklı nedenlerden dolayı okumaya motive olabilmektedir. Dolayısıyla çocukların okumayı beceri hâline getirdikten sonra okuma alışkanlığı kazanmaları, hayatlarının her anında okumayı sevdikleri ve kişisel olarak istedikleri için gerçekleştirmeleri onların okuma ile ilgili içsel motivasyonlarının yüksek olduğunu göstermektedir. Ancak belirtilen bu okumalar ödül, ceza gibi dışsal faktörlerden de etkilenmektedir. Bu durumda yapılan okumalar ise dışsal motivasyondan kaynaklı okumalardır.

Bu doğrultuda çocukların okuma motivasyonlarını artırarak, okuma alışkanlığı kazandırmada en etkili araçlardan birisinin de çocuklar için yazılan çocuk edebiyatı eserleri olduğu söylenebilir. Çocuk edebiyatı eserlerinin sahip oldukları birtakım özellikler çocukların bilişsel ve duyuşsal gelişmelerinin yanı sıra onların okuma motivasyonlarını da etkilemekte ve okuma alışkanlığı kazanmalarını sağlamaktadır. Bu özellikler arasında eserlerin içeriği, resimleme özellikleri, fiziksel özellikleri ve konuları sıralanabilir.

Çocuk kitapları çocukların hayal dünyalarını geliştiren, iletişim ve düşünme becerilerini güçlendiren, onların kendilerinin farkına varmalarını sağlayan en etkili araçlar arasında yer almaktadır. Kitaplar sayesinde çocuklar okumanın önemini kavrar ve giderek bir okuma alışkanlığı edinir. Çocukların kitap okumayı alışkanlık hâline getirmeleri ise okumaya karşı gösterdikleri motivasyonlarından etkilenmektedir.

Günümüzde artan teknolojik gelişmeler ve yeniliklerle birlikte çocukların okuma motivasyonu üzerinde çeşitli faktörler etkili olabilmektedir. Bu faktörlerden birisinin de çocukların okuyacakları kitapları kendilerinin seçmeleri olduğu düşünülmektedir. Çocuklara kitap okumadan önce okumayı tercih ettiği kitaplar sorularak onlardan birtakım cevaplar alınır. Alınan bu cevaplar aslında bizlere çocuğun ilgisini, ihtiyacını, değer verdiklerini gösterir. Bu durum hem çocuğun okumaya karşı olan motivasyonunun artırılmasında hem de ilgisini çeken durumların belirlenmesinde oldukça önemlidir.

Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Kitapları

Bir bireyin doğumundan ölümüne kadar geçirdiği yaşam sürecini genel olarak çocukluk, gençlik ve yaşlılık dönemi olarak gruplandırmak mümkündür. Bu belirtilen üç dönem içerisinden şüphesiz ki çocukluk dönemi diğer dönemleri etkilemesi bakımından oldukça önemlidir. Çocukluk döneminde edinilen bilgi ve kazanımlar ileriki dönemler için bir depo vazifesindedir. Dolayısıyla bireylerin çocukluk döneminden yüksek bir verim ile çıkması çok önemlidir. Bu verimin elde edilmesini sağlayacak etmenlerden birisi de okumadır. Çiftçi (2013)'ye göre çocukluk döneminde edinilen bilgi ve edinimler sonraki dönemler için etkili bir donanım olmaktadır. Okuma, Akyol (2013)'a göre elverişli bir ortamda gerçekleşen, okur ile yazar arasındaki etkileşimle meydana gelen bir süreçtir. Okuma; bireyin duygularını, düşüncelerini ve isteklerini karşısındakine iletmesini sağlayan, en güzel öğretim araçlarından biridir (Sallabaş, 2008). Balcı, Uyar ve Büyükkız (2012)'e göre okuma ise bireylere devamlı olarak okumanın kapılarını açan, onların bilgiyi edinmelerini sağlayan, eğitim-öğretimin temelini oluşturan becerileri kapsayan ve zihni etkileyerek harekete geçmesini sağlayan bir süreçtir. Okuma faaliyetinin etkili bir şekilde gerçekleşmesi gerektiği düşüncesi ise giderek çocuk edebiyatı kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Okuma faaliyeti sıradan bir

biçimde yapılacak bir iş değildir. Öncelikli olarak birtakım becerileri gerektiren bir süreçtir. Dolayısıyla bu durumda okumayı daha işlevsel yapması adına çocuk edebiyatına gereksinim duyulmaktadır (Çiftçi, 2013). Bu yüzden kavramı ele alırken öncelikle çocuk ve edebiyat kavramlarını açıklamakta fayda vardır.

Edebiyat en genel tanımıyla duygu, düşünce ve olayların bireylerde estetik duygular uyandıracak şekilde sözlü veya yazılı olarak aktarıldığı bir sanat türüdür. Çocuk ise Türkçe Sözlükte (2020) birinci anlamıyla küçük yaştaki erkek ve kız olarak tanımlanmaktadır. Gürler (1999)'in yaptığı tanımlamada ise çocuk belirli dönemlerde farklı hızlarda değişen ve gelişip büyüme gösteren insan yavrusu olarak belirtilmektedir.

Çocuk ile edebiyat arasında birbirini derinden etkileyen bir bağ bulunmaktadır. Bu bağ çocuğun dünyaya geldiği ilk andan itibaren çevre aracılığıyla kurulmaktadır. Çocuklar doğdukları andan itibaren dinledikleri ninniler, masallar, hikâyeler ile etkileşime girmektedir. Bunu sağlayan ise çocuğun ve çevresinin kullandığı dildir. Zaman ilerledikçe ise çocuklar bu dinlediklerini hayal etmeye, zihinlerinde görsellerini oluşturmaya başlarlar ve böylece somut bir şekilde akıllarında kalmış olur.

Çocukların sadece fiziksel ve bilişsel özellikleri değil aynı zamanda psikolojik özellikleri de sürekli değişme göstermektedir. Bu nedenle çocuk devamlı değişme ve gelişme gösteren bir varlık olarak ele alınır. Çocuğa yönelik olarak yapılan tanımlamalar aslında çocuğa karşı olan bakış açısını da yansıtmaktadır. Dolayısıyla bu bakış açısına göre yapılan tanımlamalar da değişmektedir. İlk çağlarda çocuğa çok değer verilmediği gibi çocuklar arasında cinsiyete göre ayırım yapıldığı, çocukların değersizleştirildiği görülmektedir. Ancak son yüzyıl içerisinde yapılan incelemelerle çocuğun bir birey olarak görülmesi sağlanmaya başlanmış, çocuğa gerekli değer verilmesi adına büyük adımlar atılmıştır. Bu değişim ve gelişmeler edebiyat alanını da etkilemiş ve çocuk edebiyatı olarak karşımıza çıkmıştır.

Çocuk edebiyatı erken çocukluk döneminde başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlam düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adı olarak tanımlanmaktadır (Sever, 2007). Çocuk edebiyatı en genel tanımıyla kaynağı çocukluk dönemi olan; çocuğun algısına, hayal dünyasına, dikkat, zekâ ve ilgisine göre olan; onların görüşlerini yansıtan, içerikte, dilde, düşüncede çocuğun anlayacağı şekilde yalın olan; onlara okuma alışkanlığının yanında sanatın ve estetiğin değerini aşlayan ve böylece çocuğu olgunluk dönemine hazırlayan süreci kapsayan bir kesit edebiyatıdır (Şirin, 2007). Çocuk edebiyatı kurmaca bir şekilde çocuğun hem kendini hem yaşadığı yeri tanımasını sağlayan, anlamasını destekleyen, onun hayallerine hitap eden, ona her şeyi farklı bir yoldan sunan, estetik yönden gelişmesini sağlayan yapıtlardır (Balta, 2019). Buradan yola çıkarak çocuk edebiyatının çocukluk döneminin özelliklerine göre oluşan bir edebiyat ürünü olduğu söylenebilir. Çocukların sahip oldukları dil becerileri, anlam düzeyleri, sanatsal ve düşünce yapıları bu özelliklerin başında sıralanabilir. Tüm bu özellikler ise kitapları da etkilemekte ve çocuk kitapları kavramını meydana getirmektedir.

Okuma Motivasyonu

Okuma sözcüğü kelime anlamı olarak literatürde farklı şekillerde tanımlanan bir sözcüktür. Bireyin geçmişten getirdiği ön bilgileri ile okuduğu metindeki bilgileri ilişkilendirerek yeni anlamlar üretmesi sürecine okuma denir (Güneş, 2008). Aynı zamanda okuma sadece yazılı metinden değil dijital kaynaklardan hatta her şeyden anlam kurma sürecidir (Winch, Rosemary, March,

Ljungdahl ve Holliday, 2006). Coşkun (2002)'ye göre ise okuma görme, dikkat etme, algılama, analiz, sentez ve değerlendirme gibi birçok bileşenden oluşan karmaşık bir süreçtir. Okumanın insan hayatında yeri ve etkisi her zaman çok önemli olmuştur. Bireyin herhangi bir alanda başarılı olmasında, kendisini ve çevresini anlamlandırmasında, yaşadığı olayları farklı bakış açıları ile değerlendirmesinde ve olaylar arasında ilişki kurmasında alt neden hep okumadır (Öztürk ve Aydemir, 2013). Dolayısıyla bireylerin hayatında bu denli öneme sahip olan okumanın bir beceri olarak görülüp geliştirilmesi gerekmektedir. Bu becerinin geliştirilmesi için ise yetenek, ilgi, çeşitli bilgi ve kültürün koordine edilmesi ve devamlılığın sağlanması gerekmektedir. Akyol (2010)'a göre okuma becerisi ile bireyler yeni bir anlam elde eder, ufkunu genişletir ve hayal dünyası zenginleşir.

Geçmişten günümüze kadar giderek önemli hâle gelen okuma becerisinin eğitim öğretim faaliyetleri içerisinde özellikle okumaya yeni başlayan ilk okuyuculara kazandırılması gerekmektedir. Okuma becerisi kazandırılması kadar devamlılığının da sağlanması gereken bir beceridir. Bu devamlılığın sağlanmasında ise motivasyon unsuru asla göz ardı edilmemeli, bireylerin okuma motivasyonunu etkileyen faktörler incelenmelidir.

Motivasyon bireylerin okuma konusunda gerekli isteği duymalarında, okumaya karşı ilgi göstermelerinde etkili olan faktörlerin başında gelmektedir. Okuma alanında pek çok araştırmada bulunmuş uzman kişilere göre motivasyon, okurların başarı elde etmek için gereksinim duydukları strateji ve isteklerin başında gelmektedir (Öztürk ve Aydemir, 2013).

Günlük hayatta yapılacak veya yapılması planlanan pek çok işte motivasyon gereklidir. Çünkü motivasyon doğrudan bireyin davranışının çıkış noktası ile ilgilidir. Davranışın nasıl yönlendirileceği, var olan bir davranışın devamlılığın sağlanması motivasyon sayesinde mümkün olmaktadır. Dolayısıyla bireyin yapacağı işlerde başarılı olması sadece bilişsel becerilere ağırlık vermesi ile ilişkili değildir (Ergin ve Karataş, 2018). Bu noktada bilişsel becerilerin yanı sıra duyuşsal becerilerin önemi de ortaya çıkmaktadır. Motivasyon da bahsedilen bu duyuşsal becerilerin başında gelmektedir. Akbaba (2016)'ya göre yeterli motivasyona sahip olmayan öğrenciler öğrenmeye hazır değildir. Çünkü öğrenciler öğrenme konusunda istekli olduklarında, öğrenmeye motive olduklarında ve merak ettiklerinde daha iyi öğrenirler.

Motivasyon, bilişsel, duyuşsal ve devinişsel davranışların devamlılığının sağlanmasında önemli bir etkiye sahiptir. Okuma da pek çok bilişsel beceriden meydana geldiğine göre motivasyon gerektiren bir etkinliktir (Kurnaz, 2019). Okuma alanında motivasyon, "okuma motivasyonu" kavramı ile kullanılmaktadır. Öztürk ve Aydemir (2013)'e göre okuma motivasyonu, kişilerin okumaya duydukları isteklerini, okuma konusundaki ilgilerini ve harekete geçmelerini etkileyen, okuma konusundaki tutum ve algılarını belirleyen bir kavramdır. Guthrie ve Wigfield (2000, s.405) ise okuma motivasyonunu okuma süreci ile ilişkili olarak bireylerin sahip oldukları inanç, değer ve tutumlar olarak tanımlamışlardır. Yıldız ve Aktaş (2015) tarafından yapılan başka bir tanımda ise okuma motivasyonu bireylerin okumaya ayıracakları zamanı, okuma konusundaki eğilimlerini, okuma için gösterecekleri gayreti, ilgi ve merakı meydana getiren temel unsurdur. Kitap okuma motivasyonu okumaya yönelik istek, merak ve ilginin oluşabilmesi; kitabın değerli olarak görülmesi ve kitap okuma alışkanlığının devam edebilmesi için gereken bir güçtür (Katrancı, 2015). Bu tanımlardan yola çıkarak okuma motivasyonu yüksek olan bireylerin okuma konusunda daha istekli ve başarılı olacakları yorumu yapılabilir.

Okuma motivasyonu ile ilgili olarak farklı motivasyon kuramları ortaya çıkmıştır. Bu kuramların başında özellikle öz belirleme kuramı (Ryan ve Deci, 2000), adanmışlık modeli olarak da

adlandırılan bağıllık modeli (Guthrie ve Wigfield, 2000), beklenti değer kuramı (Wigfield ve Eccles, 2000) dikkati çekmektedir. Öz belirleme kuramına bakıldığında özellikle yapılan çalışmalarda iç ve dış motivasyon üzerinde durulduğu görülür (Kurnaz, 2019). Öz belirleme kuramına göre okuma motivasyonu bireyin içerden veya dışardan kaynaklı olarak okumaya yönelmesi ile ilgilidir. Beklenti değer kuramında ise okurun okumalardan beklentisinin ne olduğu üzerinde durulur. Yani “İyi bir okuyucu olabilir miyim?”, “Okumaktan zevk alacak mıyım?” soruları bireyde bir beklenti meydana getirir ve aynı zamanda motive olmasını sağlar. Bu kurama göre okumayı değerli gören bireyler okuma konusunda karşılaştıkları güçlüklerle daha iyi mücadele edebilmektedir (Wigfield ve Eccles, 2000).

Okuma Motivasyonunu Etkileyen Faktörler

Motivasyon bireyin yaşamının her döneminde önemli olan bir etkidir. Ancak özellikle okula yeni başlayan çocukların okuma motivasyonu kazanmaları için yapılacak tüm etkinlikler onların ileriki yaşlarda okuma konusundaki alışkanlıklarını da belirlemektedir. Bu nedenle özellikle 1 ve 2. Sınıf öğrencilerinin yaş ve gelişim özellikleri de dikkate alınarak okuma motivasyonları yüksek tutulmaya çalışılmalıdır. Çünkü özellikle okuma- yazma faaliyetlerinin başında çocuklar okumaya karşı daha istekli ve heyecanlı olmaktadır zaman ilerledikçe okuma istekleri azalmaktadır. Bu durumun pek çok nedeni bulunmaktadır. Okuma motivasyonunu etkileyen bu unsurların başında ailenin okumaya karşı duyduğu istek, aile içerisinde okumaya ayrılan zaman, cinsiyet, okulda okuma ile ilgili olarak yapılan etkinlikler, öğretmenler, derslerde kullanılan araç gereçler ve yöntemler sıralanabilir. Ancak bu noktada özellikle çocukların okumaları için seçilen kitapların içerik ve fiziksel özellikleri de dikkate alınmalıdır. Tüm bu belirtilenlerin dışında çocukların okuyacakları kitapları kendilerinin seçmeleri, seçtikleri bu kitaplar ile kendilerine ait bir kütüphane oluşturmalarının da okuma motivasyonlarını olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Okuma motivasyonu Wigfield ve Guthrie (1995) tarafından üç boyutta ele alınmıştır. Bu üç boyut ise kendi içerisinde toplamda 11 alt boyuta ayrılmaktadır.

Tablo 1. Okuma Motivasyonunun Kategorisi ve Alt Boyutları

Yeterlik ve Okuma Becerisi	Okuma öz yeterliği
	<u>Okuma sorunu</u>
	Okumadan kaçınma
Başarı Değeri ve Amaçlar	Okuma ilgisi
	Okuma merakı
	<u>Okumanın önemi</u>
	Okumanın rekabeti
	Kabul görme için okuma
Okumanın Sosyal yönü	Not almak için okuma
	<u>Sosyal nedenler için okuma</u>
	Uyum için okuma

Çocukların okuma motivasyonunu etkileyen bu unsurlar genel olarak okuma dış motivasyonu ve okuma iç motivasyonu olarak da sınıflandırılabilir. Bu tablodan da yola çıkılarak yeterlik ve okuma becerisi kategorisi altında belirtilen unsurlar bireyin okuma konusundaki öz yeterlik algısını gösterir. Başarı değeri ve amaçlar başlığı altından verilen merak, ilgi, okumaya önem vermek okuma motivasyonunu etkileyen içsel yönelimleri gösterirken; not almak, kabul görmek okuma motivasyonunun etkileyen dışsal yönelimlerdir. Bireyin içerisinde bulunduğu çevreye uyum sağlaması ise okumanın sosyal yönünü oluşturmaktadır.

Ryan ve Deci (2000)'ye göre okuma dış motivasyonu okuma faaliyetinin dış nedenlere bağlı olarak gerçekleşmesini ifade eder. Yıldız (2010)'a göre ise okumayı dış nedenlere bağlı olarak yapan çocukların odak noktası okuma işinin kendisi değil ödül ve ceza durumu olmaktadır. Bireylerin kendi istekleri, ilgileri ve merakları ile okumaya odaklanmaları ise onların okuma iç motivasyonu olarak belirtilmektedir. Okuma iç motivasyonunu Wang ve Guthrie (2004) okumaya duyulan merak, okumaya olan ilgi ve karşı karşıya kalınan zorluklara direnme olarak tanımlamışlardır.

Sonuç olarak çocukların okuma motivasyonlarının nelerden etkilendiğini, hangi çalışmalar ile motivasyonlarının artırılacağı ne kadar erken tespit edilirse çocukların o kadar çabuk okuma alışkanlığı edinecekleri öngörülebilir. Okuma motivasyonu düşük olan öğrenciler için alınacak tedbirler onların okumaya karşı daha fazla istek duymalarını sağlayabilir, okuma bağlılıklarını artırabilir ve böylece başarıları da beraberinde getirebilir (Kurnaz, 2019). Sınıf içerisinde okumaya istekli olan öğrencilerin yanı sıra okumaktan mutlu olmayan öğrenciler de olacaktır. Öğretmenler bu öğrencilere ayrı ayrı ilgi göstermek, onların motivasyonlarını yüksek tutmak için türlü yöntem ve teknikler, farklı uygulamalar yapmak zorundadır (Katrancı, 2015). Bu nedenle çocuğu okumak için harekete geçirecek, onları okuma işi ile etkileşim hâline getirecek gücün belirlenmesi önemlidir (Kuşdemir, 2014). Okumaya yönelik olarak gereken motivasyonun sağlanmasında çocuklara okuyacakları kitapların konularını belirlemek, kitap seçimi ve türü ile ilgili tercihler sunmak da etkili yollardan birisidir (Katrancı, 2015).

Bu çalışma kapsamında ise çocukların okuyacakları kitapları kendilerinin seçiyor olmasının onları okuma konusunda daha fazla motive edeceğinden hareketle çocuklara okuyacakları kitaplar seçim yaptırılarak okutulmuş ve okuma motivasyonu üzerindeki etkisi araştırılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacını çocuk kitabı seçiminin ilkökul 4. sınıf öğrencilerinin okuma motivasyonu üzerindeki etkisini belirlemek ve kitap seçimi ile ilgili öğrenci görüşlerine yer vermek oluşturmaktadır.

Problem Cümlesi

Öğrencilerin okuyacakları kitapları kendilerinin seçmesi okuma motivasyonlarını nasıl etkilemektedir?

Alt Problemler

1. İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin bireysel çocuk kitapları seçimi öncesi okuma motivasyonları puanları (ön test) ve okuma sonrası okuma motivasyonları (son test) puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık var mıdır?

2. İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin okumak için çocuk kitapları seçimi ile ilgili görüşleri nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Çocuk kitabı seçiminin ilkökul 4. sınıf öğrencilerinin okuma motivasyonu üzerindeki etkisini belirlemeyi amaçlayan bu araştırmanın modelini nitel ve nicel yöntemlerin birlikte kullanıldığı karma yöntem oluşturmuştur. Nicel ve nitel araştırmaların birlikte kullanıldığı karma yöntem desenleri açıklayıcı, keşfedici ve zenginleştirilmiş desenler olarak sınıflandırılmaktadır. Bu araştırmada karma yöntem desenlerinden "Açıklayıcı Desen" kullanılmıştır. Açıklayıcı Desen ile çalışma yapılırken

araştırmacının önce nicel verileri daha sonra bu verileri tamamlamak için nitel verileri toplaması söz konusudur (Büyüköztürk, Kılıç, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2019). Dolayısıyla bu araştırma birbirini izleyen iki aşamada yürütülmüştür. Araştırmanın birinci aşamasında nicel veriler toplanıp çözümlenmiş ve karşılaştırılmış; ikinci aşamasında ise nicel araştırma sürecinde elde edilen verileri desteklemek için nitel veriler toplanıp analiz edilmiştir. Nicel ve nitel çözümlenmelerden elde edilen bulgular birbirleriyle ilişkilendirilerek yorumlanmıştır. Araştırmanın ilk aşamasında nicel veriler elde edilirken, zayıf deneysel desenlerden tek grup ön test-son test deseninden yararlanılmıştır.

Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2020-2021 eğitim öğretim yılında Ankara ili Yenimahalle ilçesinde yer alan, Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı bir özel okulun 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. 9-10 yaş aralığında olan bu öğrencilerin 8'i kız, 17'si erkektir. Bu çalışmada öğrenciler Ö1, Ö2, Ö3...olarak kodlanmışlardır.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada araştırmanın amacına uygun olarak "Okuma Motivasyonu Ölçeği", "Okuma İlgisi Envanteri" ve "Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu" kullanılmıştır.

Okuma Motivasyonu Ölçeği (OMÖ)

Guthrie ve Wigfield (2000) tarafından geliştirilen ve Yıldız (2010) tarafından Türkçeye uyarlaması yapılan Okuma Motivasyonu Ölçeği (OMÖ), 21 maddeden (4'lü Likert tipi, 1=Benden çok farklı, 4=Bana çok benziyor) ve içsel-dışsal motivasyon olmak üzere iki alt boyuttan oluşmaktadır. İçsel Motivasyon boyutu İlgi ve Merak, Dışsal Motivasyon boyutu ise Tanınma, Sosyal, Rekabet ve Uyum boyutlarından oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçeye uyarlanması sonucunda alt boyutlara ilişkin olarak elde edilen güvenirlik katsayıları sırayla; Merak için $\alpha=.59$; İlgi için $\alpha=.68$; Tanınma için $\alpha=.52$; Sosyal için $\alpha=.62$; Rekabet için $\alpha=.62$; Uyum için $\alpha=.54$; İçsel Motivasyon için $\alpha=.68$; Dışsal Motivasyon için $\alpha=.82$ ve toplam OMÖ için $\alpha=.86$ olarak hesaplanmıştır (Yıldız, 2010, s.80).

Okuma İlgisi Envanteri

Bu çalışma için öğrencilerin okuma konusundaki ilgi alanlarını belirlemek amacıyla altı sorudan oluşan bir "Okuma İlgisi Envanteri" oluşturulmuştur. Okuma İlgisi Envanteri oluşturulurken öğrencilerin buldukları sınıf düzeyi ve gelişim alanları göz önünde alınmıştır. Ayrıca alanında uzman kişilerden, sınıf öğretmenlerinden ve Türkçe öğretmenlerinden de alınan görüşler doğrultusunda Okuma İlgisi Envanterine son şekli verilmiştir. Okuma İlgisi Envanterinde yer alan sorularla öğrencilerin hangi türde kitapları okumaktan zevk aldıkları, kitap okurken hangi konularda zorluk yaşadıkları, kitapları seçerken nelere dikkat ettikleri ve en çok dikkatlerini çeken konular belirlenmeye çalışılmıştır.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Alanında uzman olan iki akademisyen ve dört sınıf öğretmeni ile birlikte öğrencilerin kitap okuma hakkındaki görüşlerini belirlemek ve böylece onların motivasyonlarını etkileyen faktörleri ortaya çıkarmak için 6 adet açık uçlu sorudan oluşan bir görüşme formu hazırlanmıştır. Bu görüşme formunda öğrencilerin "ne kadar sıklıkta kitap okudukları, okumak için hangi türde kitapları tercih ettikleri, okuyacakları kitapları kendilerinin seçip seçmediği ve okumayı zevkli bulup bulmadıkları" yönünde sorulara yer verilerek kitap okuma hakkındaki görüşlerinden fikir elde edilmeye çalışılmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırmaya yönelik veriler 2020-2021 eğitim-öğretim yılı güz döneminde Ankara ili Yenimahalle ilçesinde MEB'e bağlı bir özel okulda öğrenim gören 4. sınıf öğrencilerinden toplanmıştır. Çocuk kitapları seçiminin ilkökul 4. sınıf öğrencilerinin okuma motivasyonu üzerindeki etkisinin araştırıldığı bu çalışmada önce öğrencilere konusu araştırmacı tarafından belirlenen hikâye türündeki iki kitap haftada dört saat olmak üzere 2 hafta süreyle okutulmuştur. Ardından öğrencilerin okuma motivasyonları belirlemek amacıyla ön test uygulanmıştır. Daha sonra öğrencilerin hangi konudaki hikâyelere daha çok ilgi gösterdiklerini belirlemek için araştırmacı tarafından hazırlanan bir "Okuma İlgisi Envanteri" uygulanmış ve belirtilen konulara göre hikâye kitaplarının yer aldığı bir kitap listesi hazırlanmıştır. Ardından öğrencilerin bireysel tercih yaparak okumaları için verilen listeden kitap seçmeleri istenmiştir. Öğrencilere bu uygulama haftada 4 saat olmak üzere 4 hafta yaptırılmıştır ve okumalar sonucunda son test uygulanmıştır. Çalışmada öğrencilerin okuma motivasyonlarını ölçmek için ise Yıldız (2010) tarafından Türkçeye uyarlanan Okuma Motivasyonu Ölçeğinden yararlanılmıştır. Öğrencilerin kitap seçimi ile ilgili görüşlerini almak için ise araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Rastgele seçilen 8 öğrenci ile yaşadığımız pandemi süreci sebebiyle görüşmeler çevrim içi şekilde yapılmış ve katılımcıların da izni alınarak ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınarak not tutulmuştur. Uygulamada öğrencilere kitapları okumaları ve seçilen sekiz öğrenci ile yapılan görüşme için haftada 4 saat olmak üzere toplam 7 hafta süre verilmiştir.

Araştırmacı süreç içerisinde öğrencilerin ve öğretmenlerin olası soru ve sorunlarına cevap verebilmek amacıyla uygulama ortamında bulunmuş ve uygulama süresi boyunca sınıf öğretmeni ile görüşmeler yaparak uygulama ile ilgili dönütler almıştır. Böylece çalışma zenginleştirilmeye çalışılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmanın nicel boyutunu yarı deneysel modellerden tek grup ön test- son test modeli oluşturmuştur. Nicel veriler Yıldız (2010) tarafından Türkçeye uyarlanan OMÖ (Okuma Motivasyonu Ölçeği) kullanılarak toplanmıştır. Toplanan nicel verilerin analizinde SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) paket programı kullanılmıştır. Nitel veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Elde edilen nitel veriler daha sonra nitel verilerin analizinde kullanılan betimsel analiz ile analiz edilerek yorumlanmıştır. Araştırma sürecinde yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerden sonra elde edilen veriler araştırmacı tarafından önce yazıya geçirilmiştir. Ardından betimsel analiz aşamalarında yer alan sıraya göre başlıklara ayrılarak kodlanmış ve yorumlanmıştır. Görüşmelerden elde edilen bazı öğrenci cevapları analizin niteliğini artırmak için doğrudan alıntılanarak aktarılmıştır. Verileri kaydederken ve doğrudan alıntı yapılırken öğrenci isimleri yerine Ö1,Ö2, Ö3...gibi kodlamalara yer verilmiştir.

Bulgular ve Yorum

Bu çalışmanın amacı çocuk kitapları seçiminin ilkökul 4. sınıf öğrencilerinin okuma motivasyonu üzerindeki etkisini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda elde edilen bulgular nicel ve nitel bulgular olmak üzere iki bölümde ele alınmıştır.

Nicel Verilerin Analizinden Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar

Araştırmaya katılan 4. sınıf öğrencilerinin çocuk kitapları seçiminin okuma motivasyonu üzerindeki etkisine ilişkin anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla bağımlı gruplar t-testi yapılmıştır.

Tablo 2. Öğrencilerin Ön Test- Son Test Toplam Puan Karşılaştırmaları

Öğrenciler	Ön Test	Son Test
Ö1	54	65
Ö2	60	59
Ö3	34	60
Ö4	52	57
Ö5	43	52
Ö6	43	49
Ö7	25	67
Ö8	42	75
Ö9	39	56
Ö10	36	33
Ö11	55	55
Ö12	40	64
Ö13	38	53
Ö14	35	56
Ö15	63	63
Ö16	43	66
Ö17	38	60
Ö18	38	59
Ö19	41	63
Ö20	37	57
Ö21	40	65
Ö22	55	63
Ö23	84	84
Ö24	39	49
Ö25	59	60

Tablo 2’de öğrencilerin Okuma Motivasyonu Ölçeği’ne verdikleri toplam ön test ve son test puanlarının karşılaştırmalarına yer verilmiştir. Tabloya göre öğrencilerin genelinin ön test puanlarının uygulama sonrasında yapılan son testlerden elde edilen verilere göre olumlu yönde arttığı görülmektedir.

Tablo 3. Öğrencilerin Okuma Motivasyonlarına Yönelik *t*-testi sonucu

	N	M	S	S	T	p
Ön test- son test5 fark	2	-18,56000	11,03	2	-8,410	,000
		434	4			

Tablo 3 incelendiğinde dördüncü sınıf öğrencilerinin çocuk kitapları seçiminin okuma motivasyonları üzerindeki etkisi puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu gözlenmiştir [$t(24)=-8,410$; $p<0,05$]. Bu verilerden yola çıkarak çocuk kitapları seçiminin öğrencilerin okuma motivasyonu üzerinde olumlu etkiye sahip olduğu görülmektedir. Öğrencilere uygulanan yöntemle kitap okutulduğunda motivasyonlarının daha yüksek olacağı ve daha fazla verim alınacağı söylenebilir.

Nitel Verilerin Analizinden Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın nitel verilerinden elde edilen bulgular nicel verilerden elde edilen bulguları desteklemek ve yorumlamak amacıyla kullanılmıştır.

Nitel veriler toplanırken uygulama sonrasında dört kız ve dört erkek olmak üzere toplam sekiz öğrenciyle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Görüşme esnasında öğrencilere ses kayıtları alınacağı ve bu kayıtların başka bir amaçla kullanılmayacağı belirtilmiştir. Görüşme esnasında yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan 6 adet açık uçlu soru öğrencilere sorulmuş ve kayıt altına alınmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorular öğrencilerin kitap okumaya karşı gösterdikleri ilgi, kitap okumaya ayırdıkları zaman, okumaktan hoşlandıkları kitap türleri, okumak istedikleri kitapları nasıl temin ettikleri ve kitap okurken zorlandıkları unsurları belirlemeye yönelik olarak hazırlanmıştır. Öğrencilerden alınan cevaplar doğrultusunda başlıklar belirlenmiş ve veriler analiz edilmiştir.

Birinci Görüşme Sorusunun Analizi

“Kitap okumayı sever misin? sorusuna öğrencilerin verdikleri cevaplar analiz edilerek “Kitap okumayı çok severim ve kendim her gün okurum.” “Kitabın konusuna göre keyif alırım.” “Kitap okumak sıkıcıdır.” “Kitap okumam gerektiğini annem veya babam söyler.” “Öğretmen ödev verdiğinde kitap okurum.” başlıkları adı altında kodlanarak Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Kitap Okumaya Karşı Tutum

Okumaya Karşı Tutum	f	%
Kitap okumayı çok severim	3	37,5
Kitabın konusuna göre keyif alırım.	1	12,5
Kitap okumak sıkıcıdır.	3	37,5
Sadece ödevim olduğunda kitap okurum.	1	12,5

Tablo 4 incelendiğinde görüşmeye katılan sekiz öğrenciden üç tanesi kitap okumaya karşı tutumlarını “Kitap okumayı çok severim.” başlığı altında belirtirken yine üç öğrenci de “Kitap okumak sıkıcıdır.” başlığı altında görüş belirtmişlerdir. Görüşmeye katılan bir öğrenci “Kitabın konusuna göre keyif alırım.” diğer bir öğrenci ise “Sadece ödevim olduğunda kitap okurum.” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Öğrencilerden bazılarının konu ile ilgili görüşleri şu şekildedir.

“Ö1: Bence kitap okumak baya eğlenceli, çok çok eğlenceli. Çünkü çok dikkatimi çekiyor ve beni meraklandırıyor. Hatta ben kitap okurken özellikle maceracı kitapları okurken sonunu çok merak ediyorum. Hemen bitsin diye mesela hiç elimden bırakmıyorum. Maceracı kitaplar da biraz uzun olduğu için daha uzun sürüyor. Benim 160 sayfalık kitabım vardı o çok eğlenceliydi mesela o kitabı sürekli okudum 2 günde bitirdim çok güzel bir kitaptı. Kendim okuldan eve gelince ödevlerimi bitirince her gün düzenli olarak okurum. Daha çok da yatmadan okumayı tercih ederim.”

“Ö3: Eğer eğlenceli bir kitapsa evet kitap okumak da eğlenceli. Ama zevk almadığım bir kitabı okumak zorunda kalırsam nefret ederim. O zaman kitap okumak bana çok saçma gelir. Mesela siz bir kere ödev vermişsiniz kalın ve komik olmayan bir kitaptı o zaman çok sıkılmışım. Eğer yeni şeyler öğreniyorsam mesela kitaptan daha da çok okumak istiyorum. Bazen annem bazen babam bazen de ben kendi isteğimle okuyorum. Çok yorgun olunca unutuyorum bazen kitap okumayı o zaman da ertesi gün daha fazla okuyorum.”

“Ö5: Hayır bence çok sıkıcı. Ben kitap okurken çok sıkılıyorum. Uykum geliyor o yüzden de bana eğlenceli gelmiyor. Okuldan gelince yemeğimi yerim hemen ödevlerimi yaparım annem kitap oku der. Ben de o zaman okumaya çalışırım.”

Öğrencilerin birinci görüşme sorusuna yönelik olarak verdikleri cevaplar incelendiğinde kitap okumaya karşı tutumlarının genelde olumlu olduğu sonucuna ulaşılabilir. Bununla birlikte öğrencilerden alınan cevaplar doğrultusunda kitap okuma konusunda olumsuz tutuma sahip olan öğrencilerin görüşleri de dikkat çekmektedir. Özellikle öğrencilerin kitap okumaya karşı tutumlarında oyun oynama isteklerinin etkili olduğu alınan cevaplardan elde edilen bir diğer yorum olabilir. Kitap okumaya karşı olumlu tutuma sahip olan öğrencilerin merak duyduklarında ve kitabın konusu eğlenceli olduğunda daha severek okumaları dikkati çeken bir diğer sonuçtur. Buradan yola çıkarak öğrencilerde merak uyandıracak konular ve kitaplar seçildiğinde kitap okumaya karşı daha olumlu tutum geliştirebilecekleri sonucuna ulaşılabilir.

İkinci Görüşme Sorusunun Analizi

“Ne sıklıkla kitap okursun?” sorusuna öğrencilerin verdikleri cevaplar incelenerek “Her gün okuma yaparım.”, “Haftada birkaç gün okuma yaparım.” “Ayda birkaç gün okuma yaparım.” ve “Düzenli kitap okumam” başlıkları adı altında toplanarak Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Kitap Okuma Sıklığı

Okuma Sıklığı	f	%
Her gün okuma yaparım	4	50
Haftada birkaç gün okuma yaparım	1	12,5
Ayda birkaç gün	2	25
Düzenli Kitap Okumam	1	12,5

Tablo 5 incelendiğinde öğrencilerden dört tanesinin her gün okuma yaptıklarını ifade ettikleri görülür. Bu cevabı veren öğrencilerin düzenli bir şekilde kitap okumaya vakit ayırdıkları düşünülmektedir. Bir öğrenci ise kitap okuma sıklığını haftada birkaç gün olarak belirtmişken yine bir öğrencinin de düzenli kitap okumadığı görülmektedir. Tabloya göre görüşmeye katılan iki öğrencinin ise ayda birkaç gün kitap okumaya vakit ayırdığı görülmektedir. Öğrencilerin kitap okuma sıklığı konusunda verdikleri bazı cevaplar aşağıda belirtilmiştir:

“Ö1: Ben kitap okumayı çok seviyorum ama okula geldiğimiz zamanlarda ödevler çok olduğunda pek okuyamıyorum. Ama genelde okuyorum ve en çok sevdiğim kitap türleri de maceracı kitaplar bir de romanları

çok seviyorum. Her gün kitap okumaya çalışıyorum ama bazen de saat geç olmuş oluyor annem erken uyanacağı için okutmuyor. Bir de öğretmenin siz bazen hem kitap okuyun diyorsunuz hem de çok yazmalı ödevler veriyorsunuz o zaman daha zor oluyor kitap okumak.”

“Ö3: Sevdiğim sevmediğim kitaba göre değişiyor. Ayda 3 kitap falan bitiriyorum ama kalın oluyor genelde. Çünkü kitap okurken eğer resimleri falan hoşuma gitmezse çok sıkılıyorum o zaman da aklım hemen başka kitaplara gidiyor. Sonra okuduğum kitaplar sürekli yarım kalıyor bu defa da anlamıyorum. Kitabı sevdiğim zaman da elimden hiç bırakmadan hatta nerdeyse yemek bile yemeden okuyorum bitiriyorum.”

“Ö5: Haftada birkaç kere okuyorum. Çünkü okul bittikten sonra derslerden sonra ailemle vakit geçirmek istiyorum. Ailem beni okuldan zaten çok geç alıyor eve gidince de ödev yapıyorum sonra annemle babamla oyun oynamak istiyorum kitap okursam oyun oynamaya vakit kalmıyor.”

“Ö8: Hayır, ayda 1-2 kez ancak. Bana kitap okumak çok sıkıcı geliyor öğretmenim. Mesela kitabı okumaya başlıyorum okurken aklıma hep oyun oynamak geliyor o zaman da kitabı bırakıyorum. Oyun oynamak daha eğlenceli çünkü.”

Öğrencilerin ikinci görüşme sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde özellikle dikkatlerini çeken bir konuda kitap okuduklarında daha severek okuma yaptıkları sonucuna ulaşılabılır. Verilen cevaplarda dikkati çeken bir diğer nokta ise öğrencilerin okulda verilen ödevlerden kitap okumaya vakit kalmadığını belirtmeleri olmuştur. Bu noktada öğrencilerin düzenli kitap okumamalarını nedenlerinden birisini okulda verilen ödevler olduğu sonucuna ulaşılabılır. Ailesiyle vakit geçirmek ve oyun oynamak için kitap okumadıklarını söyleyen öğrencilerin ise kitapları eğlenceli bulmadıkları ve sıkıldıkları düşünülmektedir.

Üçüncü Görüşme Sorusunun Analizi

Görüşmeye katılan öğrencilere “Kitap okurken en çok zorlandığın şey nedir? Niçin?” sorusu sorulmuş ve gelen cevaplar “Yabancı kelimeler” “Yazı puntosu” “Görsellerin yetersizliği” “Konu” ve “Sayfa sayısı” başlıkları adı altında kodlanmıştır. Kodlamalar Tablo 6’da belirtilmiştir

Tablo 6. Kitap Okumayı Zorlaştıran Unsurlar

Kitap Okumayı Zorlaştıran Unsurlar	f	%
Yabancı kelimeler	2	25
Yazı puntosu	1	12,5
Sayfa sayısı	2	25
Görsellerin yetersizliği	1	12,5
Konu	2	25

Tablo 6 incelendiğinde öğrencilerin kitap okumalarını zorlaştıran çeşitli unsurlar olduğu görülmektedir. Kitap okuma konusunda özellikle bu noktada öğrencilerin verdikleri cevaplar çok önemlidir. İki öğrencinin yabancı kelimelerden dolayı kitap okuma konusunda zorluk yaşadığı görülmektedir. Bu durumun öğrencilerin okuduklarını anlamlandıramamalarından kaynaklı olabileceği sonucuna varılabilir. Görüşmeye katılan iki öğrencinin sayfa sayısı ve yine iki öğrencinin de konudan dolayı kitap okumakta zorluk çektikleri görülmektedir. Geriye kalan öğrenciler ise konu ve görsellerin az olmasından dolayı sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin görüşme sorusuna verdikleri bazı cevaplar şu şekildedir.

“Ö8: Sayfa sayısı. Kalın kitapları okurken çok zorlanıyorum. Çünkü okuyorum her gün ama bitmiyor. Uzuyor da uzuyor benim de canım sıkılıyor.”

“Ö7: Görsellerin az olması beni çok zorluyor. Bazı kitaplarda sadece yazılar oluyor ben o kitapları okurken çok sıkılıyorum. Çünkü öğretmenim mesela anlatılan bir olay oluyor ben onu çok merak ediyorum ama bakıyorum resim yok. Resim olsa mesela daha iyi anlarım.”

“Ö4: Okulun verdiği kitaplarla alakalı. Çok sıkıcı kitaplar veriyorlar. Mesela Televizyona Düşen Çocuk Gip çok sıkıcıydı. Ama en eğlenceli olan da 2. Sınıfta okuduğumuz Renk Delisi kitabıydı. Kendim seçsem daha seveyerek okurum zorlanmam. Ama okuldan verilince konularını bilmediğim için zorlanıyorum.”

Öğrencilerin verdikleri cevaplar incelendiğinde kitaplarda yer alan yabancı kelimelerin öğrencilerin okuma yapmasını zorlaştırdığı görülmektedir. Bu durumda öğrencilerin kelimelerin anlamlarını bilmediklerinde kitabı anlamayacakları ve bu durumda da kitap okumaktan keyif almayacakları sonucuna ulaşılmaktadır. Öğrencilerin kitap okurken zorlandıkları bir diğer önemli unsur ise kitapların konusu olmaktadır. Öğrencilerin yaş grupları ve gelişim özellikleri göz önüne alındığında daha çok görseli olan ve macera, komedi konularında kitaplar sevdikleri görülmektedir. Verilen cevaplar doğrultusunda kendi ilgi alanlarında olan kitapları seçtiklerinde okuma yapmaya daha çok istek duyacakları sonucuna ulaşılabilir. Çünkü öğrenciler verdikleri bazı cevaplarda okul tarafından verilen kitapların konularını sıkıcı bulduklarını dile getirmişlerdir. Sayfa sayısı fazla olduğunda öğrencilerin dikkatinin dağılması ve sıkılma gibi durumlar yaşadıkları için kitap okurken zorlandıkları düşünülmektedir.

Dördüncü Görüşme Sorusunun Analizi

“Ne tür kitapları okumaktan hoşlanırsın?” sorusuna öğrencilerin verdikleri cevaplar “Macera konulu hikâye” “Tarihi kitaplar” “Anı” ve “Eğlenceli hikâyeler” başlıkları adı altında kategorize edilmiş ve kodlanarak Tablo 7’de belirtilmiştir.

Tablo 7. Hoşlanılan Kitap Türleri

Hoşlanılan Kitap Türleri	f	%
Macera konulu hikâye	5	62,5
Anı	1	12,5
Tarihi kitaplar	1	12,5
Eğlenceli hikâyeler	1	12,5

Tablo 7 incelendiğinde görüşmeye katılan öğrencilerin çoğunun “Ne tür kitapları okumaktan hoşlanırsın?” sorusuna verdiği cevapların macera konulu hikâyeler olduğu görülmektedir. Sekiz öğrenciden beş tanesi en çok hoşlandıkları kitapların konusu macera olan kitaplar olduğunu belirtmişlerdir. Bir öğrenci ise eğlenceli kitapları okumaktan hoşlandığını belirtmiştir. Göze çarpan bir diğer bulgu ise bir öğrencinin anı bir öğrencinin de tarihi kitaplar cevabı olmuştur. Öğrencilerin ilgi alanlarından dolayı bu cevapları verdikleri düşünülmektedir. Soruya verilen öğrenci cevaplarından bazıları şu şekildedir:

“Ö1: Macera türündeki romanları okumayı çok severim. Birkaç kitap getirebilir miyim? Öğretmenim roman olarak mesela Kumkurdu kitabını getirdim. 3 kitabını da okudum çok güzeldi. Kitap maceralı bir olayı anlatınca daha zevkli oluyor okumak. Kitabı okurken sürekli gülüyorum. Evde kahkaha atıyorum.”

“Ö4: Eğlenceli yani Kral Şakir gibi popüler olan kitaplar. Sayfanı şekli çok hoşuma gidiyor çünkü. Böyle farklı farklı görseller oluyor yazılar çok dikkatimi çekiyor. O yüzden Kral Şakir’in tüm serisini bitirdim.”

“Ö7: Tarihi kitapları çok severim. Çünkü geçmişte olanları zihnimde canlandırmaya çalışırım. Gece yatınca bile hayalini kurarım.”

“Ö8: Macera türündeki kitaplar en sevdiğim kitaplar. Çünkü beni çok eğlendirir. Hep acaba şimdi ne olacak diye sonunu beklerim bir bakarım kitabı bitirmişim.”

Dördüncü görüşme sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde öğrencilerin daha çok macera konusunda hikâyelerden hoşlandığı görülmektedir. Macera konulu kitapların öğrencilerin ilgilerini ve dikkatlerini canlı tuttuğu bu nedenle öğrencilere daha fazla keyif verdiği düşünülmektedir. Öğrencilerin bu konudaki kitapları okurken eğlendiklerini belirttikleri, heyecanlandıklarını söylemeleri bu görüşü desteklemektedir. Özellikle günümüzde giderek yaygın hâle gelen popüler çocuk kitaplarının öğrencilerin dikkatini çektiği de elde edilen bir diğer sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Popüler çocuk kitaplarının yazı stiline, görsellerinin öğrencilerin dikkatini çektiği görülmektedir. Tarihi kitapları ve anı türündeki kitaplar ise öğrencilerin severek okuduğu diğer kitap türleri olarak ifade edilmiştir. Elde edilen cevaplara bakıldığında geçmişe ve geçmişte olan olaylara ilgilerinden dolayı öğrencilerin bu tür kitapları okumaktan hoşlandıkları yorumuna ulaşılmıştır.

Beşinci Görüşme Sorusunun Analizi

“Okumak istediğin kitapları nereden temin edersin?” sorusuna öğrencilerin verdikleri cevaplar doğrultusunda “Kitapçılardan satın alırım.” “Arkadaşlarımla değiştirerek okurum.”, “Yayınevlerine üye olurum.”, “Okuldan temin ederim.” alt başlıkları oluşturulmuş ve cevaplar kodlanarak Tablo 8’de aşağıdaki gibi belirtilmiştir.

Tablo 8. Kitapların Temin Edildiği Yerler

Kitapların Yerler	Temin Edildiği	f	%
Kitapçılardan satın alırım		5	62,5
Arkadaşlarımla değiştirerek okurum		1	12,5
Yayınevlerine üye olurum		1	12,5
Okuldan temin ederim		1	12,5

Tablo 8 incelendiğinde öğrencilerin büyük çoğunluğunun kitap okumak için kitapları kitapçılardan satın aldığı görülmektedir. Beş öğrenci kitapçılardan kitap temin ettiklerini söylerken diğer öğrenciler arkadaşlarıyla değiştirerek kitap okuduklarını, yayınevlerine üye olduklarını ve okuldan temin ettiklerini söylemişlerdir. Soruya verilen bazı öğrenci cevapları aşağıda belirtilmiştir:

“Ö5: Benim okuduğum kitaplar hep okuldan verilen kitaplar. Çünkü bazen o kadar az vaktim oluyor o kadar çok ödevim oluyor ki zaten kitap alsam da okuyamıyorum. O yüzden okuldan verilenler yetiyor.”

“Ö3: Okuldaki kitapları hiç beğenmiyorum. Annem genellikle kitapçılardan alıyor. Annem bana küçükken şirin serüvenlerini alıyordu onları acayip seviyordum. 1 saatte falan bitiriyordum o zaman kitabı.”

“Ö4: Ailem alıyor. Birlikte kitapevlerine gidiyoruz. Oradan bazen bana da seçtiriyorlar istediğimi alayım diye öyle olunca kitapları daha severek okuyorum tabi. Ama bazen de annem babam alıyor. Çünkü bazı seçtiğim kitapların bana uygun olmayacağını söylüyorlar.”

“Ö1: Öğretmenim biz İstanbul’da olduğumuz zaman hep bir kitapçıya giderdik oradan alırdık. Sonra pandemi dönemi girince intagramdan cezve çocuk yayınevini takip ettik. Annem onu takip ediyor oradan beğendiğimiz kitapları annem kitap yurdundan alıyor.”

Verilen cevaplar incelendiğinde öğrencilerin farklı yollardan kitap temin ettikleri görülmektedir. Kitaplarını okuldan temin öğrenciler için verilen kitapların yeterli olduğu bu nedenle

başka herhangi bir yerden kitap temin etmedikleri düşünülmektedir. Bunun dışında kitapevlerinde çocuklar için etkinlik yapacak alanlar olmasından dolayı bazı öğrencilerin de kitapları kitapevlerinden temin ettikleri görülmektedir. Ö4'ün vermiş olduğu cevap ise araştırmanın amacını destekler nitelikte olup kitap seçmenin öğrenciyi daha fazla motive ettiği şeklinde yorumlanabilir.

Altıncı Görüşme Sorusunun Analizi

Öğrencilerin “Okumak istediğin kitapları sen seçmek ister misin? Seçersen neye göre seçersin?” sorusuna vermiş oldukları cevaplar “Konusuna göre kendim seçmek isterim”, “Sayfa sayısına göre kendim seçmek isterim”, “Kendi ilgi alanıma göre ben seçmek isterim”, “Görsellerine göre kendim seçmek isterim”, “Kapak resmine göre kendim seçmek isterim” başlıkları doğrultusunda kodlanmış ve Tablo 9’da belirtmiştir.

Tablo 9. Kitap Seçme Kriterleri

Kitap Seçme Kriterleri	f	%
Konusuna göre kendim seçmek isterim	3	37,5
Kendi ilgi alanıma göre ben seçmek isterim	2	25
Kapak resmine göre kendim seçmek isterim	1	12,5
Sayfa sayısına göre kendim seçmek isterim	1	12,5
Görsellerine göre kendim seçmek isterim.	1	12,5

Tablo 9 incelendiğinde öğrencilerin kendilerine oluşturdukları kitap seçme kriterlerini belirttikleri görülmektedir. Üç öğrenci kitapları seçerken konusunu dikkate aldığını belirtirken geriye kalan öğrencilerden iki tanesi ilgi alanına göre kitap seçtiğini, bir öğrenci kapak resmine göre yine bir öğrenci sayfa sayısına göre kitap seçtiğini belirtmiştir. Görsellerine göre kitap seçen ise bir öğrenci olmuştur. Tüm öğrenciler okuyacakları kitapları kendileri seçmek istediklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin soruya verdikleri bazı cevaplar aşağıda belirtilmiştir:

“Ö1: Evet tabii ki de ben seçmek isterim. Ben kitapları hep kendim seçerek okuyorum ama bazen canım sıkıldığında hep beni eğlendirecek kitapları seçiyorum. Yani o gün mutsuzsam beni eğlendirsin diye komik kitapları seçiyorum. Ruh halime göre ilgime göre değişiyor.”

“Ö2: Kendim seçiyorum. O zaman daha çok hoşuma gidiyor. Okuyacağım kitabı önce bir inceliyorum iç kısmına bakıyorum arka kısmında bazen kısa özet oluyor ya onu okuyorum ilgimi çekerse seçiyorum. Özellikle de sayfa sayısına göre seçmek hoşuma gidiyor. Fazla kalın olunca okuyamıyorum, aklımda kalmıyor ve anlatamıyorum. Bu defa kimse okuduğuma inanmıyor.”

“Ö4: Sıkıcı olup olmamasına bakıyorum. Sıkıcı olup olmaması benim için şöyle konusuna göre bakıyorum. Kendim seçmek istiyorum ama kendim seçmediğim zaman da ya okuldan öğretmenler veriyor ya da annem babam alıp getiriyor. O zaman tabii konusuna ben bakamamış oluyorum. Hoşuma gitmezse de okumak istemiyorum.”

“Ö3: Hem kapak resmine göre hem de kitabın adına göre kendim seçmek istiyorum. Adı beni heyecanlandırıyor.”

“Ö6: Kendi zevkime göre seçmek istiyorum. Bazen annem de seçiyor ya da okuldan öğretmenler de söylüyor. Okumak zorunda olduğumdan okumaya çalışıyorum.”

“Ö7: Konusuna bakıyorum ona göre seçmek istiyorum. Eğer konusu dikkatimi çekerse okuyorum. Mesela eğer maceralı, heyecanlı komik bir kitapsa veya uzayla gezegenle alakalıysa hemen okumak istiyorum.”

“Ö8: Görsellerine göre seçince çok güzel oluyor. Kitapta yazıdan çok görsel varsa bana daha iyi geliyor. Benim kitapları okumam için çok görselli olması gerekiyor ama bazen seçemediğim için olmuyor. O da hoşuma gitmiyor. Yani aslında yazıdan çok derken yazıyla alakalı olursa mesela bir tarafta yazı diğer tarafta resim olursa o kitapları okumayı tercih ediyorum.”

Öğrencilerin bu sorulara vermiş oldukları cevaplar çalışmanın etkililiğini destekler niteliktedir. Öğrenciler genellikle kitap okurken kitapların konusuna, sayfa sayısına, görsellerine, yazı büyüklüğüne dikkat ettiklerini ve belirtilen bu konularda zaman zaman zorluklar yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Bu durumun öğrencilerin kitap okuma motivasyonu üzerinde oldukça önemli bir etkiye sahip olduğu düşünülmektedir. Özellikle yaş ve gelişim özellikleri düşünüldüğünde bu dönemde edinilen kitap okuma alışkanlığının motivasyonla desteklenmesi çok önemlidir. Öğrenciler de bu durumların kitap okuma alışkanlıklarını etkilediğini belirtmişlerdir. Okuma motivasyonlarını etkileyen başka bir durum da öğrencilerin okuyacakları kitapları seçip seçmemeleri olmuştur. Öğrenciler vermiş oldukları cevaplarda okumak istedikleri kitapları kendileri seçmek istediklerini belirtmişlerdir. Kendileri kitap seçtiklerinde ilgi alanlarına göre kitap seçtikleri için okuma yapmanın daha çok hoşlarına gittiklerini söylemişlerdir. Bazı durumlarda kitaplarda seçemeyen öğrenciler ebeveynlerinin seçip okutmalarının hoşlarına gitmediğini dile getirmişlerdir. Görüşme soruları dışında öğrenciler kalın ve az görselli kitapları öğretmenler ödev verdiğinde mecburiyetten okuduklarını ve akıllarında kalmadığı için anlatamadıklarını belirtmişlerdir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Sonuç ve Tartışma

Okumak bireyleri bilişsel, duyuşsal, sosyal ve kültürel anlamda etkileyen ve güçlendiren en önemli faaliyetler arasında yer almaktadır. İçerisinde bulunduğumuz yüzyılda ve gelecek yıllarda da okumanın bireye, topluma olan katkısı hep var olmuştur hep de var olacaktır. Bu nedenle bireylerin, geleceğimizin teminatı çocukların, birer okuyazar birey hâline gelmeleri okumayı boş zaman aktivitesi olarak değil edinilmiş bir alışkanlık olarak görmeleri gerekmektedir.

İlkokul 1. Sınıftan itibaren okuma yazma eylemi içerisinde olan çocukları kitap okumaya sevk eden veya kitap okumaktan alıkoyan pek çok etmen olabilmektedir. Bu etmenler arasında çocukların okuma motivasyonunun artmasına veya azalmasına sebep olmaktadır. Okumadan yeterli verimin alınması ve anlamlı okumalar yapılabilmesi için çocukların okumaya karşı motivasyonlarının yüksek olması, okumaya karşı istek duymalarına bağlı olmaktadır. Okumak için motive olmuş bir çocuk okumanın kendisine getirilerini, okuma sayesinde yapabileceklerini bilmektedir. Böylece okuma eylemi giderek çocuğun hayatının içerisinde yer almaktadır. Dolayısıyla okullarda yapılan eğitim öğretim faaliyetlerinde, aile içerisinde yapılan okumalarda çocukların okuma motivasyonlarını artıracak uygulamalara yer vermek giderek önem kazanmaktadır.

Çocukların okuma motivasyonlarını artırmak ve kitap okumaya karşı daha fazla istek duymaları için onlara okuyacakları kitapları seçme imkânı sunmak okuma motivasyonları artıran önemli etkenler arasında sayılabilir. Çocuk kitapları seçiminin ilkökul 4.sınıf öğrencilerinin okuma motivasyonları üzerindeki etkisinin araştırıldığı bu çalışmanın sonuçları şöyledir.

25 öğrenciyle gerçekleştirilen uygulama sonucunda katılımcıların çoğunluğunun kız öğrenci olmasından dolayı cinsiyet özelliklerine göre okuma motivasyonları arasında anlamlı farklılık olup olmadığına bakılma ihtiyacı duyulmamıştır. Uygulama sırasında uygulamaya katılan sınıfların sınıf öğretmenlerine yapılan çalışmanın etkililiği sorulmuştur. Öğretmenler öğrencilerin kitapları kendileri

seçtiklerinde okumaya karşı daha motive olduklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca diğer sınıfların sınıf öğretmenleri de uygulamada belirtildiği gibi bir okuma listesi hazırladıklarını ve öğrencilerine kitap seçtirmeye başladıklarını belirtmişlerdir.

Çocuk kitapları seçiminin okuma motivasyonu üzerindeki etkisinin ön test ve son test sonuçları karşılaştırıldığında ise öğrencilerin kitap seçtiklerinde okuma motivasyonlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin ilk etapta kendilerine verilen kitapların konusunu beğenmemelerinin, görsellerin az olmasının ve kitapların öğrencilerin ilgi alanlarına hitap etmemesinin ön test sonuçlarını etkilediği ve öğrencilerin kitapları seçemedikleri için okuma motivasyonlarının azaldığı görülmektedir. Ancak öğrenciler okumak için kendileri kitap seçtiklerinde ise ön test puanlarına göre son test puanları daha yüksek çıkmıştır. Öğrencilere kitapları seçme fırsatı verildiğinde kitapları seçerken görsellerine, sayfa sayısına, kitapların konusuna göre, ilgi alanlarına göre kendi isteklerine göre kitap seçmelerinin okuma motivasyonlarını artırdığı görülmüştür. Yapılan uygulamayı desteklemek için öğrencilerle gerçekleştirilen görüşmelerde de öğrenciler okuma konusundaki görüşlerini belirtmişler ve kitapları kendileri seçtiklerinde daha istekli okuduklarını dile getirmişlerdir. Bu nedenle yapılan uygulamanın okuma motivasyonu üzerinde olumlu bir etki yaptığından söz edilebilir.

Okuma motivasyonu üzerinde cinsiyet, anne baba öğrenim düzeyi, sınıf düzeyi, alınan dersler, okumada kullanılan yöntemler gibi pek çok değişken etkili olabilmektedir. Konu ile ilgili olarak Katrancı (2015) ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin okuma motivasyonlarını inceleyen bir çalışma yapmıştır. 422'si kız 369'u erkek toplam 791 dördüncü sınıf öğrencisiyle gerçekleştirilen çalışmada öğrencilerin okuma motivasyonları anne baba öğrenim düzeyi, cinsiyet ve kendine ait kitaplığın olması değişkenleri açısından ele alınmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre kız öğrencilerin okuma motivasyonunun erkek öğrencilerden fazla olduğu belirtilirken; kendine ait kitaplığın olmasının da okuma motivasyonu üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İlkokul öğrencilerinin okuma motivasyonlarının incelendiği bir başka çalışmada Bağrıyanık ve Ömerustaoğlu (2018) 48'i kız, 57'si erkek toplam 105 3. ve 4. sınıf öğrencisiyle yaptıkları çalışmada öğrencilerin okuma motivasyonlarını etkileyen faktörler üzerinde durmuşlardır. Araştırma sonuçlarına göre kız öğrencilerin okuma motivasyonlarının erkek öğrenciler göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca sınıf düzeyi bazında ise 3. sınıf öğrencilerinin okuma motivasyonlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yıldız (2013) ilkokulu 3, 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin okuma motivasyonlarını incelediği araştırmasında öğrencilerin içsel ve dışsal motivasyonlarını cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenleri açısından ele almışlardır. 520 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilen araştırma sonuçlarına göre dışsal motivasyonun okumaya yönelmede kız öğrenciler üzerinde daha etkili olduğunu gösterirken sınıf düzeyi değişkenine göre sınıf düzeyi arttıkça hem içsel hem dışsal motivasyonun azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Okumaya karşı öğrencilerin gösterdikleri olumlu veya olumsuz tavır okuma tutumu olarak ifade edilmektedir. İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin okumaya karşı edindikleri tutum onların motivasyonlarını da etkilemektedir. Okur (2017) yapmış olduğu yüksek lisans araştırmasında ise dördüncü sınıf öğrencilerinin okuma motivasyonlarını çeşitli değişkenler açısından ele almış ve okur öz algularını incelemiştir. Cinsiyet, anne-baba eğitim durumu ve okul öncesi eğitim alma değişkenleri açısından ele alınan çalışmada cinsiyet değişkenine göre kız öğrencilerin okuma motivasyonunun

daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Ayrıca diğer ele alınan değişkenlerinde öğrencilerin okuma motivasyonu ve okur öz algıları üzerinde anlamlı bir farklılığa neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bireylerin okumayı alışkanlık hâline getirmesi ve okumaya karşı istek duymaları hem içsel hem de dışsal motivasyonlarının yüksek olması ile doğrudan ilgilidir. Öğrenciler okuyacakları kitapları kendileri seçtiklerinde kendi ilgi alanlarına yönelmekte, sayfa sayısına, kitapların görsellerine ve konulara göre istedikleri kitapları seçmektedirler. Bu durumda onların motivasyonları üzerinde olumlu bir etkiye sahip olabilmektedir. Bu çalışmada da 25 4. sınıf öğrencisi ile araştırma gerçekleştirilmiştir. Uygulama sırasında öğrenciler kendileri kitap seçtiklerinde sayfa sayısına, kapak resmine, yazı puntosuna, görsellere, konusuna göre kitap seçtiklerini belirtmişlerdir ve öğrencilerin kitap seçtiklerinde okumaya karşı daha fazla motive oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Literatürde konu ile ilgili olarak dikkat çeken çalışmalardan Vera (2014) 5. sınıf öğrencileriyle yaptığı çalışmada okumak için yapılan serbest seçimin öğrencilerin okuma etkileşimi ve anlama üzerindeki etkisini araştırmıştır. Araştırmada kitap seçme özgürlüğünün öğrencilerin okumaya katılımı ve okunanların kavranmasını nasıl etkilediği tespit edilmeye çalışılmıştır. Uygulama öncesinde ön test sonrasında ise son test kullanılarak kitap seçme özgürlüğünün katılım ve kavrama üzerindeki etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuca göre öğrencilerin kitapları seçtiklerinde katılım düzeylerinin ve kavramalarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Köhler (2015) dördüncü sınıf öğrencileriyle yapmış olduğu çalışmada kitap seçiminin öğrencilerin okuma motivasyonu üzerindeki etkisini belirlemeye çalışmıştır. 40 öğrencinin katılımıyla gerçekleşen araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre öğrencilere okuyacaklar kitaplar seçtirildiğinde motivasyonlarının daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Literatürde kitap seçimi ve okuma motivasyonu arasındaki ilişkiyi gösteren bu çalışmalar öğrencilerin kitap seçiminin okuma motivasyonu üzerinde bir etkisinin olduğunu göstermekte ve öğrencilerin kendilerine kitap seçim hakkı verildiğinde motivasyonlarını yüksek olacağı görüşünü destekler nitelikte olmaktadır.

Öneriler

Bu çalışmadan hareketle aşağıdaki öneriler sıralanabilir:

- Çalışmanın katılımcı sayısı 25 öğrenci ile sınırlı kalmıştır. Çalışma daha fazla katılımcı ile gerçekleştirilip daha kapsamlı sonuçlar elde edilebilir.
- Öğrencilerin kitap seçmeleri için hazırlanan listede yer alan kitaplar uygulama sınıfının düzeyine göre değiştirilebilir.
- Sene içerisinde okunacak kitapların listesi öğretmen ve öğrenci iş birliği ile birlikte hazırlanabilir.
- Çalışmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan soruların kapsamı artırılarak kapsamı genişletilebilir.
- Öğrencilerin okulda veya evde yapacakları okumalarda daha istekli ve motive olmaları için ebeveynlerle iş birliği içerisinde hareket edilip okuma yapacakları kitapları seçmeleri için öğrenciler desteklenebilir.
- Okul kütüphanelerine veya sınıf kitaplıklarına öğrencilerin seçtikleri kitapları getirmeleri teşvik edilebilir.

Kaynaklar

- Akbaba, S. (2016). Eğitimde motivasyon. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (13), 343-361.
- Akyol, H. (2010). *Türkçe öğretim yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Akyol, H. (2011). *Türkçe ilk okuma yazma öğretimi*. Ankara: Pegem.
- Akyol, H. (2013). Okuma. A. Kırkkılıç. & H. Akyol (Eds.), *İlköğretimde Türkçe öğretimi*. Ankara: Pegem.
- Bağrıyanık, E., & Ömerustaoğlu, A. (2018). İlkokul öğrencilerinin motivasyon düzeylerini etkileyen faktörler. *Biruni Üniversitesi Sağlık ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2, 1-11.
- Balcı, A., Uyar, Y., & Büyükkız, K. K. (2012). İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlıkları, kütüphane kullanma sıklıkları ve okumaya yönelik tutumlarının incelenmesi. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkishor Turkic*, 7(4), 965-985.
- Balta, E.E. (2019). Çocuk edebiyatı üzerine yapılmış lisansüstü çalışmaların içerik analizi (2011-2018 yılları). *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 10(17), 466-489.
- Başaran, M. (2013). Okuduğunu anlamının bir göstergesi olarak akıcı okuma. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(4), 2277-2290.
- Budak, S. (2000). *Psikoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat.
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2019). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Coddington, C. S., & Guthrie, J. T. (2009). Teacher and student perceptions of boys' and girls' reading motivation. *Reading Psychology*, 30(3), 225-249.
- Coşkun, E. (2002). Okumanın hayatımızdaki yeri ve okuma sürecinin oluşumu. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 11, 231-244.
- Çiftçi, F. (2003). Çocuk edebiyatında yaş gruplarına göre kitaplar ve özellikleri. *Muş Alpaslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 125-137.
- Ergin, A., & Karataş, H. (2018). Üniversite öğrencilerinin başarı odaklı motivasyon düzeyleri. *Hacettepe University Journal of Education*, 33, 10-23.
- Guthrie, J. T., & Wigfield, A. (2000). Engagement ve motivation in reading. In M. L. Kamil, P. B. Mosenthal, P. D. Pearson, ve R. Barr (Eds.), *Handbook of reading research* (pp. 403-422). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Güneş, F. (2008). *Hızlı okuma ve anlamı yapılandırma*. Ankara: Nobel.
- Gürler, Ü. (1999). *Çocuk kitapları ve anne-babaların bu konudaki tutumları üzerine bir inceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- İleri, Z. (2011). *Ekrandan okumanın ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama ve okuma motivasyonu düzeylerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Katranacı, M. (2015). İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin kitap okuma motivasyonlarının incelenmesi. *Ana Dilde Eğitim Dergisi*, 3(2), 49-62.

- Köhler, A. (2015). *How choice affects reading motivation in fourth grade elementary students*. Master's Thesis. Eastern Oregon University The Graduate Faculty and College of Education, La Grande, OR.
- Kurnaz, H. (2019). Okuma iç motivasyon ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 234-250.
- Kuşdemir, Y. (2014). *Doğrudan öğretim modeli'nin ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama becerilerine etkisi*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kuşdemir, Y., & Katrancı, M. (2016). Okumada kaygı ve anlama: Ana fikri bulamıyorum öğretmenim!. *Eğitim ve Bilim*, 41(183), 251-266.
- Maraşlı, A. (2005). *Okumayı sevdirmeye yolları*. İstanbul: Bilge.
- Okur, B. (2017). *İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin okuma motivasyonları ve okur öz algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Öztürk, E., & Aydemir, Z. İ. (2013). Başlangıç düzeyi okuyucularının okuma motivasyonlarının günlük kitap okuma süreleri ve ailenin okuma durumuna göre değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(3), 1105-1116.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Intrinsic ve extrinsic motivation: Classic definitions ve new directions. *Contemporary Educational Psychology*, 25, 54-67.
- Sallabaş, E. (2008). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin okumaya yönelik tutumları ve okuduğunu anlama becerileri arasındaki ilişki. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(16), 141-155.
- Sever, S. (2007). *Çocuk ve edebiyat*. Ankara: Kök.
- Sever, S. (2008). *Çocuk ve edebiyat*. İzmir: Tudem.
- Şirin, M. R. (2007). *Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış- çocuk edebiyatı nedir ne değildir?* Ankara: Kök.
- Vera, O.M. (2014). *The effect of free choice on student reading engagement and comprehension*. Doctoral Dissertation. Sain Mary's College, California.
- Wang, J. H., & Guthrie, J. T. (2004). Modeling the effects of intrinsic motivation, extrinsic motivation, amount of reading, ve past reading achievement on text comprehension between U.S. ve Chinese students. *Reading Research Quarterly*, 39(2), 162-186.
- Wigfield, A., & Eccles, J. S. (2000). Expectancy-value theory of achievement motivation. *Contemporary Educational Psychology*, 25, 68-81.
- Wigfield, A. & Guthrie J. T. (1995). *Dimensions of children's motivations for reading: An initial study (Research Rep. No. 34)*. Athens, GA: National Reading Research Center.
- Winch, G., Rosemary, R.J., March, P., Ljungdahl, L., & Holliday, M. (2006). *Literacy: Reading, writing and children's literature*. Oxford: Oxford University.
- Yıldız, M. (2010). *İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama, okuma motivasyonu ve okuma alışkanlığı arasındaki ilişki*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yıldız, M. (2013). İlköğretim 3, 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin okuma motivasyonlarının incelenmesi. *Education and Science*, 38 (168), 260-271.

Yıldız, M., & Aktaş, N. (2015). Okuma motivasyonu ve okumaya adanmışlık ölçeği: Türkçeye uyarlama çalışması. *Journal of Human Sciences*, 12(2), 1349-1365.

Yazarların Katkı Oranı Beyanı

Bu araştırmanın planlanması, yürütülmesi ve yazılı hâle getirilmesinde iki araştırmacı eşit oranda katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Bu araştırmada herhangi bir kurum, kuruluş ya da kişiden destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı

Araştırma ile ilgili diğer kişi ve kurumlarla herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması yoktur.

Etik Bildirim

Bu çalışma Gazi Üniversitesi Etik Kurulu'nun 21.01.2021 tarih ve E.9173 sayılı onayı doğrultusunda gerçekleştirilmiştir.

EK-1 Öğrencilerin Seçmeleri için Hazırlanan Kitap Listesi

❖ Öğrencilerin Seçim Yapmadan Okuyacağı Kitaplar

1. Aritmetik İyi Kuşlar Pekiyi= Cemal Süreya
2. Uçan Sınıf= Erich Kastner

❖ Öğrencilerin İlgi Duydukları Konu Alanlarına Göre Oluşturulan Kitap Listesi

• Aile Konulu Kitaplar

1. Gülen Sakız Ağacı= Koray Avcı Çakman
2. Babama Kamera Vermeyin= Pelin Güneş
3. Hayal Kurma Dersleri= Pelin Güneş
4. Ortanca Balık= Hanzade Servi
5. Bay Mucittaş Ve Ailesi= Eva Furnari
6. Beş Yıldızlı Ev= Pelin Güneş
7. Gecen Gündüzüm Olsa= Andreas Steinhöfel
8. İkizler İz Peşinde= Miyase Sertbarut
9. Çikolatayı Kim Yiyecek= Ayla Çınaroğlu
10. Hayaletten Mektuplar= Mavisel Yener
11. Benim Babam Sihirbaz=Aytül Akal
12. Babamın Sihirli Küresi= Aytül Akal
13. Annem Neden Çıldırdı= Aytül Akal
14. Denize Doğru= Ayla Çınaroğlu
15. Babam Duymasın= Aytül Akal

• Doğa Konulu Kitaplar

1. Dedemin Uçan Dairesi= Koray Avcı Çakman
2. Aliş'in Kabakları=Aytül Akal
3. A-Tik-Tuk= Çiğdem Güneş
4. Atlantis'in Çocukları 2= Bilgin Adalı
5. Flamingo Günlüğü= Koray Avcı Çakman
6. Sarı Maymun= Miyase Sertbarut
7. Altın Acıları Plajda= Miyase Sertbarut

• Bilim Kurgu Konulu Kitaplar

1. Uzaylılar Geliyor= Bilgin Adalı (Can Çocuk)
2. Atlantis'in Çocukları= Bilgin Adalı (Can Çocuk)
3. Annem Neden Çıldırdı= Aytül Akal
4. Beş Yıldızlı Ev= Pelin Güneş
5. Uzay Güzeli= Ayla Çınaroğlu

• Merak/ Macera Konulu Kitaplar

1. Uzaylı Komşu= İclal Dikici
2. Saat Canavarı= Miyase Sertbarut
3. Yengeç Yazar= Koray Avcı Çakman
4. Beyaz Benekli At= Ayla Çınaroğlu
5. Kendini Arayan Çocuk= Hamdullah Köseoğlu
6. Can İle Zorta'nın Maceraları 2- Boş Çerçeve Operasyonu
7. Can İle Zorta'nın Maceraları 1- Flash Disk Operasyonu
8. Televizyona Düşen Çocuk Gip= Gianni Rodari (Can Çocuk)

• Komedi Konulu Kitaplar

1. Karamel Kokulu Mektuplar= Hanzade Servi

2. Bir Şeyler Yapmam Gerek= Elif Yonat Toğay
3. Her Gün Yeni Bir Macera= Susanne Weber
4. Bizim Sınıfın Halleri = Pelin Güneş
5. Ekran Kaçkınları= Güldem Şahan

• **Spor Konulu Kitaplar**

1. Pıtırıcık Satranç Oynuyor= Rene Goscinny (Can Çocuk)
2. Pıtırıcık Futbolcu= Rene Goscinny (Can Çocuk)
3. Pıtırıcık'ın Bisikleti= Rene Goscinny (Can Çocuk)
4. Benim Adım Manolito= Elvira Lindo (Can Çocuk)
5. Atatürk Hangi Takımı Tutuyordu= Süleyman Bulut (Can Çocuk)
6. Manolito Gülmekten Kırılıyor= Elvira Lindo (Can Çocuk)
7. En Büyük Takım Bizim Takım= Ayla Çınaroğlu
8. Dikkat Maymun Çıkabilir= Ahmet Önel

• **Arkadaşlık Konulu Kitaplar**

1. Cemal Süreya ve Çocuk= Erol Büyükmeriç
2. Dinazorun Ayak Sesleri= Elif Yonat Toğay
3. Çikolatayı Kim Yiyecek= Ayla Çınaroğlu
4. Şaka Gibi= Güldem Şahan
5. Hayaletten Mektuplar= Mavisel Yener
6. Benim Babam Sihirbaz=Aytül Akal
7. Tavşan Adasının Sihirbazı= Ahmet Önel